

The Evolution of the Concept of Peace from the Perspective of Constructivism: From Negative Peace to Sustainable Peace

Zahra Ahmadi¹, Mohammadreza Dehshiri²

¹ Ph.D Student, Department of International Relations, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. Email: zahra.ahmadi@srbiau.ac.ir

² Corresponding author: Professor, Department of International Relations, School of International Relations, Tehran, Iran. Email: m.dehshiri@sir.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received:
26 May 2025
Revised version
received:
12 September 2025
Accepted:
13 September 2025
Available online:
13 April 2026

Keywords:
Constructivism,
Negative Peace,
Positive Peace,
Sustainable Peace,
Hybrid Peace

ABSTRACT

Objective:

Despite the growing presence of peace-related concepts in international relations literature, the dominance of a reductionist view of peace as the "absence of violence" continues to hinder a dynamic understanding of this complex phenomenon. Drawing on constructivism and the innovative concept of "hybrid peace," this article seeks to develop a theoretical and analytic framework to move beyond the dichotomy of negative and positive peace toward sustainable peace. Employing a qualitative and analytic approach, this study engages in a review of theoretical literature, analysis of case studies (including the end of the Iran-Iraq War and the collapse of apartheid in South Africa), and evaluation of key scholarly perspectives. Additionally, it utilizes document-based analysis to examine international policies and UN peacekeeping initiatives. The research findings reveal that achieving sustainable peace requires transitioning from negative peace (absence of violence) to positive peace (social justice and democratic institutions), culminating in conditions where just structures, shared norms, and community participation are interwoven. Constructivism, by highlighting the role of social constructs in shaping reality, suggests that sustainable peace emerges from dynamic interactions between structures and agents through shared norms, identity formation, and value institutionalization. The hybrid peace approach—integrating liberal dimensions of positive peace with local, cultural, and social capacities—offers a more effective model. Emphasizing local participation, rule of law, and social justice, this study concludes that sustainable peace is not static but a continuous process, requiring ongoing reproduction through dialogue, education, and social engagement.

***Cite this article:** Ahmadi, Zahra; Dehshiri, Mohammadreza (2026) "The Evolution of the Concept of Peace from the Perspective of Constructivism: From Negative Peace to Sustainable Peace", *Fasl' nāmeḥ-ye siyāsāt (Politics Quarterly)* 56, (1): 1-28, DOI: <https://doi.org/10.22059/JPQ.2026.396028.1008370>

Objective

This study critically explores and expands the concept of peace, challenging its traditional reductionist interpretations in international relations. It focuses specifically on the transition from negative peace—the mere absence of violence—to a more holistic understanding of sustainable peace. Using constructivist theory, the study develops a comprehensive theoretical framework that views peace as a dynamic and multifaceted process. This framework emphasizes the integration of global norms with local capacities while exploring the central role of collective identity formation and social constructs in shaping peacebuilding.

Introduction

In international relations, the predominant conceptualization of peace has frequently been reduced to the mere absence of violence, commonly referred to as negative peace. This perspective, however, is overly simplistic, failing to address the profound structural roots of conflict, such as inequality, injustice, and deficiencies within democratic institutions. Employing constructivist theory, this paper critiques and expands this limited understanding by introducing the notion of hybrid peace. This paradigm transcends the limitations of both negative and positive peace, emphasizing the integration of global norms—such as democracy and human rights—with local cultural capacities to achieve sustainable peace, which is understood as an ongoing and dynamic process.

Methodology

This research employs a qualitative and analytical approach, combining a review of theoretical literature with case studies and document analysis. It examines pivotal events such as the Iran-Iraq War and the collapse of apartheid in South Africa to illustrate the complex transition from negative to positive peace. The study also analyzes international policies and UN peacekeeping efforts, highlighting their role in shaping and sustaining peacebuilding processes. By integrating these case studies and documents through a constructivist lens, the research provides insights into the multifaceted nature of peace.

Results and Discussion

The study's findings indicate that sustainable peace is not a static achievement, but a dynamic and evolving process. Negative peace, which halts direct violence, often fails to address underlying causes of conflict, such as structural inequality and social injustice. This is illustrated through case studies examining the Iran-Iraq War and the collapse of apartheid in South Africa. For example, the cessation of hostilities in the Iran-Iraq War marked negative peace, yet unresolved territorial disputes and national identity issues demanded more than an end to violence. Similarly, the collapse of apartheid in South Africa brought negative peace, but persistent racial and economic inequalities necessitated a shift to positive peace. This transition requires establishing positive peace, which fosters social justice, equality, and democratic governance. However, positive peace remains insufficient if it does not adapt to evolving societal needs. In post-apartheid South Africa, for example, ongoing racial and economic disparities hindered sustainable peace despite democratic governance. Transitioning to positive peace required reconciliation efforts, the promotion of justice, and a direct address of apartheid's legacies

ingrained within social and economic structures. This research emphasizes that sustainable peace constitutes an ongoing process, requiring continuous efforts to improve social structures, promote inclusive governance, and uphold justice. Crucially, sustainable peace cannot be achieved in isolation or through external imposition. It demands active participation from local communities, alongside dialogue, education, and the development of shared norms and values to foster cooperation and mutual understanding. This principle is exemplified in the contexts of the Iran-Iraq War and apartheid South Africa, where peacebuilding was more effective when local engagement and cultural understanding were prioritized. The hybrid peace model presented in this study integrates global principles with local traditions, offering a more effective framework for post-conflict peacebuilding. By combining international practices, such as democracy promotion and human rights advocacy, with local governance structures and cultural norms, it fosters legitimacy, ownership, and resilience. This ensures peace develops in a way that aligns with local needs and values. This research addresses a significant gap in peace studies by synthesizing negative and positive peace along a continuum. It proposes the hybrid peace model as an intermediary between top-down international interventions and bottom-up local practices. Its originality lies in emphasizing shared norms and collective identity as fundamental components of sustainable peace, thereby presenting a novel constructivist framework not extensively examined in previous studies.

Conclusion

This research challenges traditional peacebuilding paradigms by offering a nuanced and dynamic understanding of peace, one that transcends the binary of negative and positive peace. The presented hybrid peace model advocates for an inclusive approach that integrates global norms with local capacities, emphasizing the importance of local participation. The study concludes that sustainable peace is not a fixed endpoint, but an ongoing, transformative process requiring continuous engagement, adaptation, and the active participation of both local communities and international actors.

دگرگونی مفهوم صلح در پرتو سازه‌انگاری: گذار از صلح منفی به صلح پایدار

زهرا احمدی^۱، محمدرضا دهشیری^۲

^۱ دانشجوی دکتری گروه روابط بین‌الملل، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

رایانامه: zahra.ahmadi@srbiau.ac.ir

^۲ نویسنده مسئول: استاد گروه روابط بین‌الملل، دانشکده روابط بین‌الملل وزارت امور خارجه، تهران، ایران.

رایانامه: m.dehshiri@sir.ac.ir

اطلاعات مقاله چکیده

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۰۳/۰۵

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۴/۰۶/۲۱

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۰۶/۲۲

تاریخ انتشار:

۱۴۰۵/۰۱/۲۴

کلیدواژه‌ها:

سازه‌انگاری،

صلح منفی،

صلح مثبت،

صلح پایدار،

صلح ترکیبی

با وجود توجه به مفهوم صلح در روابط بین‌الملل، نگاه تقلیل‌گرایانه به صلح به‌عنوان «فقدان خشونت» مانعی در درک پویای این پدیده است. این مقاله با اتکا به نظریه سازه‌انگاری و معرفی رویکرد «صلح ترکیبی»، چارچوبی برای حرکت به فراسوی مفاهیم صلح منفی و مثبت و بررسی صلح پایدار ارائه می‌دهد. پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و تحلیلی، متون نظری و مطالعات موردی همچون پایان جنگ ایران و عراق و فروپاشی رژیم آپارتاید در آفریقای جنوبی را بررسی و سیاست‌های بین‌المللی و ابتکارات سازمان ملل را نیز در زمینه حفظ صلح تحلیل کرده است. این پژوهش با توجه به خلا پژوهشی در تحلیل جامع ابعاد فرهنگی، اجتماعی و هویتی صلح و نیاز به رویکردهای ترکیبی در تحقیقات صلح، اهمیت ویژه‌ای دارد. یافته‌ها نشان می‌دهد که تحقق صلح پایدار مستلزم گذار از صلح منفی (صرفاً غیاب خشونت) به صلح مثبت (تأمین عدالت اجتماعی و نهادهای دموکراتیک) و در نهایت تثبیت شرایطی است که در آن ساختارهای عادلانه، هنجارهای مشترک، و مشارکت جوامع محلی به‌طور پایدار درهم تنیده شده‌اند. در این میان، صلح ترکیبی با پیوند دادن ارزش‌های جهانی دموکراسی و نهادسازی با ظرفیت‌های بومی، مدلی کارآمدتر برای ایجاد صلح ارائه می‌کند. در واقع، صلح پایدار فرآیندی مستمر و بازتولیدشونده است که تنها از طریق گفت‌وگو، آموزش و مشارکت فعال جوامع محلی قابل دستیابی است.

* **استناد:** احمدی، زهرا؛ دهشیری، محمدرضا (۱۴۰۵). دگرگونی مفهوم صلح در پرتو سازه‌انگاری: گذار از صلح منفی به

صلح پایدار، *فصلنامه سیاست*، ۵۶ (۱)، ۱-۲۸.

<http://doi.org/10.22059/JPQ.2026.396028.1008370>

۱. مقدمه

اگرچه صلح لیبرال ریشه‌های تاریخی خود را در اندیشه‌های کانت می‌یابد، با گذشت زمان، چالش‌های تحقق آن باعث ظهور نگرش‌های جدیدی درباره نقش هنجارها در فرآیند صلح شده است. مطالعات مک‌کندلس و دونایس در «چرخش محلی»^۱ به‌ویژه توجه به زمینه و مردم محلی، سؤالات گسترده‌ای درباره بنیادهای هنجاری ساخت صلح به همراه داشت. چرخش محلی تلاش کرد تا روایت‌ها و شیوه‌های صلح‌سازی بین‌المللی که از بالا به پایین و به‌طور خارجی هدایت می‌شوند را تعدیل کند. البته باید توجه داشت که از آنجا که ایجاد صلح ذاتاً سازه‌انگار است، دیدگاه سازه‌انگاری می‌تواند ایجاد و دوام صلح را از طریق بنیادهای هنجاری تبیین کند؛ مسائلی که ممکن است توسط پارادایم‌های رقیب نادیده گرفته شوند یا کم‌تر مورد توجه قرار گیرند. (McCandless & Donais, 2022) در همین ارتباط، افرادی چون الیز بولدینگ^۲، آدام کورل^۳، امانوئل هانسن^۴ و یوهان گالتونگ^۵، چارچوبی هنجاری را برای صلح ترویج کردند که مؤلفه‌هایی مانند توسعه عادلانه و نیاز به تحول در مسئولیت‌پذیری را در برمی‌گرفت. (McCandless & Donais, 2022) البته مطالعات کورل متأثر از سازه‌انگاری، حرکت از روابط غیرصلح‌آمیز (مملو از منازعه) به روابط صلح‌آمیز را نشان داد که نیازمند انواع مداخله در مراحل مختلف منازعه است. برای مثال، آموزش و آگاهی‌بخشی زمانی ضروری است که این نوع منازعه پنهان باشد و مردم از علل ساختاری آن بی‌اطلاع باشند. افزایش آگاهی موجب تمایل مردم به تغییر اجتماعی می‌شود و این تمایل، طرفداری^۶ (حمایت و پشتیبانی) را به همراه دارد. حمایت مؤثر زمانی حاصل می‌شود که آگاهی افراد در موقعیت‌های قدرت درباره وابستگی متقابل منافع و ضرورت مذاکره افزایش یابد. این امر باید به بازسازی قوانین، تقویت عدالت و گسترش روابط صلح‌آمیز منجر شود. (Curle, 1990) گالتونگ نیز بر این باور است که خشونت ساختاری (خشونت نهادینه‌شده ناشی از خود ساختارها)، مانند سرکوب و استثمار، نیاز به آگاهی‌بخشی و بسیج برای غلبه بر آن‌ها دارد. او که به عنوان «پدر» مطالعات صلح شناخته می‌شود، به‌طور بنیادی نگران ساختار صلح بود و بر این باور که ایده‌ها، منافع و رفتارها باید همسو و محرک باشند تا خشونت را تغییر دهند و صلح ایجاد کنند. (Galtung, 1996: 93) برخی اندیشمندان در چارچوب همین تفکر، مفاهیمی مانند

۱. چرخش محلی در صلح به مفهوم ایجاد تغییرات و تحولات در سطح محلی به منظور تحقق صلح و آرامش در جامعه اشاره دارد. این مفهوم می‌تواند شامل فعالیت‌ها و ابتکارات مختلفی باشد که هدف آن‌ها کاهش تنش‌ها، افزایش همبستگی اجتماعی و بهبود شرایط زندگی در مناطق خاص است.

2. Elise Boulding
3. Adam Curle
4. Emmanuel Hansen
5. Johan Galtung
6. Advocacy

صلح منفی و صلح مثبت را به ادبیات صلح‌شناسی معرفی کرده‌اند. با این حال، این مفاهیم هنوز به‌طور یکپارچه و نظام‌مند مطرح نشده‌اند و در بسیاری موارد هم‌پوشانی یا تناقض‌هایی دارند. همچنین، مطالعات مربوط به فرآیند صلح‌سازی نیاز به بررسی مدون و سازمان‌یافته دارد. با توجه به مباحث مطرح‌شده، این مقاله به بررسی و تحلیل مفاهیم صلح منفی، صلح مثبت و صلح پایدار از دیدگاه سازه‌انگاری می‌پردازد و تلاش می‌کند مدل‌های نوین صلح‌سازی را که فراتر از دیدگاه‌های سنتی قرار دارند، معرفی کند. به‌ویژه، در این مقاله با استفاده از تجربیات تاریخی و تحلیل‌های نظری، تلاش خواهد شد که فرآیند صلح پایدار و چالش‌های آن از منظر هنجاری بررسی شود.

مرور نظام‌مند ادبیات نشان می‌دهد که اگرچه مطالعات متعددی ابعاد مختلف صلح را بررسی کرده‌اند، این تحقیقات پراکنده و هر یک به برخی از زوایای مرتبط با مقاله پرداخته‌اند. برای مثال، احمدیان حسینی (۱۳۹۰) ظرفیت گفت‌وگوی تمدن‌ها را راهکاری برای کاهش تنش‌ها و تقویت صلح در روابط بین‌الملل می‌داند (Ahmadian Hosseini, 2011). بزرگمهری و احمدیان (۱۳۹۳) با ترکیب سازه‌انگاری و گفت‌وگوی تمدن‌ها، مؤلفه‌هایی چون نفی دولت‌محوری، تأکید بر تأثیر متقابل ساختار و کنشگر، نقش عوامل مادی/غیرمادی، عدالت و حذف نابرابری را اساس صلح می‌دانند (Bozorgmehri & Ahmadian, 2013). صالحی (۱۳۹۴) به‌جای اتکا به زور، بر وابستگی متقابل و احترام به ایده‌ها و هنجارها برای کاهش کشمکش‌ها تأکید دارد (Salehi, 2015). کریمی و حافظ‌نیا (۱۳۹۷) بر نقش دولت محلی در سه مقطع (حین، بعد و مسیر تداوم صلح) تأکید می‌کنند؛ هرچند نظریه‌پردازی کامل در این حوزه غایب است (Karimi and Hafeznia, 2018). کریمی (۱۴۰۰) استقرار صلح در اروپا پس از جنگ جهانی دوم را بررسی کرده و آن را نتیجه روندی چندمرحله‌ای از اندیشه تا نهادی‌سازی و سپس هویت منطقه‌ای و امنیت مشترک می‌داند (Karimi, 2021). این نویسنده در «کتاب فرهنگ‌سازی صلح» (۱۴۰۳) زیربنای اصلی صلح را آموزش می‌داند و سپس ابعاد جامعه، فرهنگ، سیاست، اقتصاد و محیط‌زیست را بررسی می‌کند. در پژوهش‌های خارجی نیز گوزینی^۱ (۲۰۰۳) سازه‌انگاری را پشتیبان فراروی نظری دانسته و نشان می‌دهد که جنگ سرد یک پدیده سیاسی «ساخته‌شده» بود، نه ضرورتی اجتناب‌ناپذیر (Guzzini, 2003). بوهُوگ^۲ و همکاران (۲۰۱۴) تحقیقات جنگ داخلی را بازنگری کرده و شواهد کمی برای پیوند قومیت/نابرابری با خشونت سیاسی می‌یابند (Buhaug et al., 2014). والیس و ریچموند^۳ (۲۰۱۹) تضاد بین فردگرایی لیبرال و ارتباطات محلی را مطرح کرده

-
1. Stefano Guzzini
 2. Buhaug
 3. Joanne Wallis, Oliver Richmond

و بر اهمیت رویکردهای بازتابی و ترکیبی در صلح‌آفرینی تأکید دارند (Wallis & Richmond, 2019). کاپیسترانو^۱ (۲۰۲۰) تفاوت میزان تحمل، احترام و پرهیز از خشونت را میان کشورها بررسی کرده و رابطه آن را با سطح تحصیلات نشان می‌دهد (Capistrano, 2020). آلتمن^۲ و همکاران (۲۰۲۱) شبیه نظریه صلح دموکراتیک، سطح دموکراسی را عامل کاهش جنگ می‌دانند، اما تأکید دارند که حتی رژیم‌های ناهمگون هم می‌توانند روابط صلح‌آمیز داشته باشند اگر میانگین سطح دموکراسی آن‌ها بالا باشد (Altman et al, 2021). تیانچو^۳ (۲۰۲۱) تفاوت‌های بنیادین لیبرالیسم (تأکید بر منافع و همکاری مادی) و سازه‌نگاری (تأکید بر ارزش‌ها و هنجارها) در صلح‌سازی را نشان می‌دهد (Tientcheu, 2021). جاهد (۲۰۲۳) نقش هنجارهای سنتی در صلح افغانستان را بررسی و بر ترکیب سنت‌های محلی با اسناد بین‌المللی حقوق بشر تأکید می‌کند (Jahed, 2023). پژوهش‌های پیشین در حوزه صلح عمدتاً به تحلیل‌های تک‌بعدی از مفاهیم صلح منفی و مثبت پرداخته‌اند، اما درک جامع از صلح پایدار که تعامل میان رویکردهای بالا به پایین (مداخلات بین‌المللی) و پایین به بالا (ابتکارات محلی) را در بر گیرد، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. بیشتر تحقیقات به صلح منفی و مثبت تأکید کرده‌اند، اما گذار به صلح پایدار که به تعاملات اجتماعی، فرهنگی و هویت‌سازی جمعی وابسته باشد، کمتر بررسی شده است. همچنین، کاربرد عملی رویکرد صلح ترکیبی که هنجارهای بین‌المللی و ظرفیت‌های محلی را تلفیق می‌کند، به‌طور کامل تحلیل نشده است. در واقع، نوآوری این پژوهش در ارائه چارچوبی جامع برای درک فرآیند صلح پایدار است که به‌طور همزمان تعامل رویکردهای بالا به پایین و پایین به بالا، و ابعاد فرهنگی، اجتماعی و هویتی را در نظر می‌گیرد. این مقاله به تحلیل کاربردی رویکرد صلح ترکیبی می‌پردازد که به‌طور مؤثر ظرفیت‌های محلی و هنجارهای بین‌المللی را تلفیق می‌کند.

۲. روش تحقیق

این پژوهش با رویکرد کیفی و تحلیلی انجام شده و از روش گردآوری داده‌های اسنادی برای تحلیل منابع نظری و تجربی در حوزه مطالعات صلح بهره گرفته است. هدف اصلی، بازخوانی و بازتعریف مفهوم صلح از منظر نظریه سازه‌نگاری است. برای این منظور، پژوهش از سه روش اصلی استفاده کرده است: الف) بررسی متون نظری از جمله تحلیل آثار کلیدی در حوزه مطالعات صلح و نظریه سازه‌نگاری برای تبیین چارچوب مفهومی و نظری صلح پایدار و صلح ترکیبی. ب) مطالعات موردی همچون بررسی دو تجربه تاریخی (پایان جنگ ایران-عراق و فروپاشی

1. Capistrano
2. Altman
3. Tientcheu

رژیم آپارتاید آفریقای جنوبی) برای ارزیابی عملی رویکرد صلح ترکیبی و گذار از صلح منفی به پایدار. ج) تحلیل اسنادی مانند مطالعه اسناد بین‌المللی، سیاست‌های سازمان ملل متحد و ابتکارات صلح‌سازی برای درک نقش هنجارها و ساختارهای جهانی در فرآیند صلح.

۳. چهارچوب مفهومی: نظریه سازه‌انگاری

نظریه سازه‌انگاری با تأکید بر ماهیت اجتماعی و بین‌ذهنی سیاست جهانی، رویکردهای سنتی واقع‌گرا و لیبرال را که عمدتاً بر منافع مادی و قدرت نظامی تمرکز دارند، به چالش می‌کشد. (Griffiths et al., 2008: 51) این نظریه واقعیت‌های اجتماعی را محصول تعاملات، گفت‌وگوها و تفسیرهای مشترک میان کنشگران می‌داند و دانش را به‌عنوان پدیده‌ای موقعیتی و وابسته به اجماع‌های اجتماعی معرفی می‌کند. (Lincoln, 2002; Collin, 2002; Jackson & Sorenson, 2010) Guba, 2000) سازه‌انگاری با اولویت دادن به ایده‌ها و هویت‌ها بر منافع، استدلال می‌کند که هویت‌های اجتماعی از طریق تعاملات پویا شکل می‌گیرند و بر رفتار بین‌المللی کنشگران تأثیر می‌گذارند. (Berger & Luckmann, 1991: 94) هویت‌ها در این چارچوب سه نقش کلیدی ایفا می‌کنند: تعریف خود، معرفی به دیگران و شناخت سایرین، که این فرآیندها رفتار دولت‌ها و روابط بین‌الملل را هدایت می‌کنند (رسولی ثانی آباد، ۱۳۹۱: ۱۸۱). هنجارها نیز در سازه‌انگاری به‌عنوان معیارهای اجتماعی تعریف می‌شوند که رفتار کنشگران را از طریق «منطق تناسب» هدایت می‌کنند، برخلاف «منطق نتیجه» که در نظریه‌های عقل‌گرا غالب است. این هنجارها دو نقش اصلی دارند: الف) نقش ارزیابانه، که معیاری برای سنجش رفتارهای قابل قبول فراهم می‌کنند؛ ب) نقش هویتی، که کشورها بر اساس هویت خود هنجارهای خاصی را درونی می‌کنند. این منطق تناسب نشان می‌دهد که کنشگران نه صرفاً بر اساس محاسبات عقلانی، بلکه بر اساس باور به شایستگی یک رفتار خاص عمل می‌کنند، که این سازه‌انگاری را از رویکردهای سنتی متمایز می‌کند. (Adler, 1997: 323-325; March & Olsen, 1998: 951-952) این چارچوب تحلیلی در بررسی تحول هنجارهای بین‌المللی مانند حقوق بشر و محدودیت‌های حاکمیت ملی نیز کاربرد یافته است. (Viotti & Kaupi, 2012) از سوی دیگر، سازه‌انگاری با تأکید بر رابطه دیالکتیکی ساختار و کارگزار، به تحلیل پویایی‌های روابط بین‌الملل پرداخته و نشان می‌دهد که ساختارهای اجتماعی به‌طور هم‌زمان زمینه‌ساز و محصول کنش‌های کارگزاران هستند. (Theys, 2017: 37) این رویکرد بر نقش هویت‌ها و هنجارهای مشترک در روابط بین‌الملل تأکید دارد. برای مثال، نشان می‌دهد که صلح تنها نبود خشونت نیست، بلکه ساختاری اجتماعی است که مستلزم مذاکره و شناسایی متقابل هویت‌هاست. از این رو است که سازه‌انگاری، نقش مهمی در برجسته‌سازی اهمیت هویت و هنجارهای مشترک میان طرف‌های درگیر ایفا می‌کند. در واقع،

این چهارچوب نظری بر این نکته تأکید می‌کند که هویت‌های جمعی، تعاملات میان دولت‌ها را شکل می‌دهند و نشان می‌دهد که مذاکرات دیپلماتیک و حل منازعات تنها تحت‌تأثیر منافع مادی نیستند، بلکه تحت سلطه ساختارهای اجتماعی‌ای قرار دارند که رفتار و انتظارات را هدایت می‌کنند (Matambo, 2020). روایت‌ها در فضای عمومی صرفاً بازتاب واقعیت نیستند، بلکه واقعیت اجتماعی را باز می‌سازند و بر درک ما از خشونت و عدالت اثر می‌گذارند. بر این اساس می‌توان گفت که در حوزه‌ی صلح نیز، صلح صرفاً فقدان جنگ نیست، بلکه نیازمند فرایندهای گفتمانی و روایی برای شناسایی متقابل هویت‌ها و مذاکره‌ی اجتماعی است. (Nagy, 2017) سازه‌انگاری به تحلیل تحول مفهوم صلح و گذار از صلح منفی به صلح پایدار کمک می‌کند و نشان می‌دهد که چگونه هنجارها و ارزش‌های اجتماعی می‌توانند شرایط صلح مثبت و پایدار را فراهم کنند. در بخش‌های بعدی، یافته‌های تحقیق نشان خواهند داد که این رویکرد چگونه در عمل به تحقق صلح پایدار و ترکیبی کمک می‌کند.

۴. یافته‌ها

۴.۱. صلح منفی

درک اولیه از صلح غالباً با مفهوم «صلح منفی» به معنای نبود جنگ یا درگیری نظامی آغاز می‌شود (Galtung, 1967). این نگرش، واقعیت‌های پیچیده روابط بین‌الملل را به دوگانه‌های ساده‌انگارانه مانند «دوست/دشمن» یا «جنگ/صلح» تقلیل می‌دهد. (Shields & Travis, 2017) جنگ جهانی اول و قانون سدیسیون^۱ نمونه‌های آن است. (Shields, 2017: 11) صلح منفی ممکن است خشونت را متوقف کند، اما تنها در کوتاه‌مدت تنش‌ها را کاهش داده و در بهترین حالت یک آتش‌بس موقت است. (Hamington, 2009: 106) این نوع صلح بدون حل ریشه‌ای نابرابری‌ها و تنش‌های سیاسی-اجتماعی، نمی‌تواند به ثبات بلندمدت و بازسازی روابط پایدار منجر شود. رویکردهای سنتی صلح منفی را صرفاً «نبود جنگ» می‌دانند (Diehl, 2016: 8)، اما تحقیقات نشان می‌دهند که این مفهوم با هنجارهای دموکراتیک مرتبط است و طوری که دموکراسی‌های پایدار خشونت را کاهش می‌دهند. (Dixon, 1994; Russett, 1993) با این حال، پژوهش چوی (۲۰۱۱) نشان می‌دهد که هنجارهایی مانند رد خشونت و حاکمیت قانون لزوماً با صلح منفی همبستگی ندارند (Choi, 2011: 260)، بنابراین

۱. قانون سدیسیون (Sedition Act) به مجموعه‌ای از قوانین اشاره دارد که به منظور محدود کردن انتقاد از دولت و جلوگیری از فعالیت‌های تهدیدکننده علیه نظم عمومی و امنیت ملی تصویب شده‌اند. مهم‌ترین نمونه این قانون در تاریخ ایالات متحده، قانون سدیسیون ۱۷۹۸ است که به عنوان بخشی از مجموعه قوانین Alien and Sedition Acts تصویب شد.

لزوم بازتعریف صلح منفی فراتر از غیاب خشونت و توجه به بسترهای نهادی و فرهنگی خاص هر جامعه احساس می‌شود. این را هم باید در نظر داشت که صلح منفی در افق کوتاه‌مدت به کار می‌رود، آنجا که کنشگران درگیر، تمایل دارند وضعیت را پس از توقف درگیری‌ها تمام شده ببینند. این رویکرد، تلاش‌ها برای صلح پایدارتر را تضعیف و عدم پایداری صلح را تثبیت می‌کند و می‌تواند به نقض حقوق بشر منجر شود. همچنین، تعریف صلح منفی با محیط امنیتی پس از جنگ سرد و پس از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ سازگار نیست؛ زیرا در این شرایط، کنترل بر ابزارهای جنگ به تدریج از دست دولت‌ها خارج شده، استفاده از خشونت سازمان‌یافته بیشتر به تروریست‌ها، باندهای مسلح و اوباش نسبت داده می‌شود. (Moskos, 2000: 4) در عین حال، دشمنی‌های ملی و حتی ابزارهای تهاجمی، مانند فیس‌بوک و توئیتر، تغییر کرده‌اند. با توجه به تعاریف فوق ویژگی‌های صلح منفی از دیدگاه سازه‌انگاری به صورت جدول زیر (شماره ۱) استخراج شده است:

جدول ۱. ویژگی‌های صلح منفی.

جدول ۱- ویژگی‌های صلح منفی	
ویژگی صلح منفی	توضیحات
غیاب درگیری مسلحانه فعال	فقدان جنگ یا خشونت نظامی به صورت موقت، بدون تضمین آرامش یا ثبات پایدار.
وجود تنش‌ها و نابرابری‌ها	عدم وجود خشونت همراه با تداوم تنش‌ها، نابرابری‌ها یا مشکلات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی.
چارچوب دوگانگی ساده‌انگارانه	تمایل به تعریف صلح به عنوان معکوس جنگ، که روابط را مطلق (دوست‌دشمن) کرده، همکاری را تضعیف می‌کند.
کوتاه‌مدت بودن	تمرکز بر توقف فوری درگیری‌ها بدون توجه به پایداری بلندمدت، که وضعیت ناپایدار را تثبیت می‌کند.
ارتباط با هنجارهای دموکراتیک	همبستگی با دموکراسی که تعارض‌ها را از طریق اجماع و رقابت سیاسی تنظیم می‌کند و خشونت را کاهش می‌دهد.
عدم وابستگی به برخی هنجارها	فقدان همبستگی معنادار با هنجارهای رد خشونت سیاسی یا حاکمیت قانون در برخی موارد.
ناسازگاری با محیط امنیتی پست‌مدرن	ناتوانی در تطبیق با تهدیدات جدید (تروریسم، خشونت غیردولتی) و ابزارهای نوین دشمنی (شبکه‌های اجتماعی).
پتانسیل نقض حقوق بشر	تثبیت وضعیت موجود بدون رسیدگی به علل ریشه‌ای که می‌تواند نقض حقوق بشر را ادامه دهد.

منبع: این جدول بر اساس یافته‌های این پژوهش توسط نویسندگان تنظیم شده است.

۲.۴. صلح مثبت

تحول مفهوم صلح از «صلح منفی» (نبود خشونت) به «صلح مثبت» (ترویج عدالت و همکاری) از دهه ۱۹۸۰ نشان‌دهنده تغییر اساسی در مطالعات صلح است که در سال ۲۰۰۵ با تأسیس ساختار صلح‌سازی سازمان ملل نهادینه شد. (Jenkins, 2013) در یک نگاه کلی، صلح مثبت فرآیندی پویا و چندبعدی است که از طریق تعاملات اجتماعی و درونی‌سازی هنجارهای مشترک شکل می‌گیرد. (Finnemore & Sikkink, 1998: 891) حتی مؤسسه اقتصاد و صلح آن را در هشت ستون کلیدی، از جمله حکمرانی کارآمد و عدالت اقتصادی، عملیاتی کرده است. (IEP, 2019:12; 2015) این مفهوم با دیدگاه گالتونگ در حذف خشونت ساختاری همسو است، اما بر اعتماد، همکاری و هویت‌های جمعی تأکید دارد. (Anderson, 2004) البته صلح منفی و مثبت ابعاد متفاوتی از یک پدیده را ارائه می‌دهند. (Anderson 2004; Diehl 2016; Söderström, 2021) (Åkebo, and Jarstad 2021) برای مثال، تحلیل «فقدان درگیری مسلحانه و اعتماد میان‌فردی» برای سنجش صلح‌آمیز بودن یک کشور از دو شاخص صلح منفی و صلح مثبت استفاده می‌کند. (Bayerlein et al., 2024) بنابراین، اعتماد، به‌عنوان شاخص اصلی صلح مثبت، در سازه‌انگاری به‌عنوان محصول فرآیندهای اجتماعی و هنجاری دیده می‌شود که روابط صلح‌آمیز را تقویت می‌کند. (Rousseau et al., 1998: 395) این دیدگاه بر این اساس استوار است که صلح مثبت از طریق تعاملات و گفت‌وگوهایی که هنجارهایی مانند مدارا، برابری و همکاری را ترویج می‌دهند، شکل می‌گیرد. (Guetta, 2017: 285) همچنین صلح مثبت در سازه‌انگاری بر نقش فرهنگ و هویت در صلح‌سازی تأکید دارد. از این‌رو، سازمان ملل ارزش‌هایی مانند آزادی، عدالت و دموکراسی را پایه‌های صلح مثبت می‌داند. (UN, 1998: 2-3) این ارزش‌ها از طریق فرآیندهای اجتماعی درونی‌سازی شده و به بازتولید هویت‌های صلح‌طلب کمک می‌کنند. (Krahmann and Podder, 2025) در همین ارتباط، گالتونگ «عناصر مثبت» را شامل برابری، هماهنگی، روابط ترمیمی، سیستم‌های تأمین‌کننده نیازهای جامعه و حذف خشونت ساختاری می‌داند. او صلح مثبت را «ادغام جامعه انسانی» نامید، زیرا بر وجود نظام اجتماعی هماهنگ تأکید دارد. صلح مثبت از خشونت‌های آینده پیشگیری کرده و به حوزه‌هایی مانند عدالت محیطی گسترش می‌یابد. (Galtung, 1964: 2) همچنین، آزادی را به جای سرکوب و برابری را به جای استثمار جایگزین می‌کند و آنها را با گفت‌وگو تقویت می‌نماید. (Galtung, 1996: 32) صلح مثبت شامل عدالت اجتماعی و توزیع عادلانه قدرت و منابع است (Galtung, 1996) و در تضاد با هدف فوری پایان درگیری در صلح منفی قرار دارد. مؤسسه اقتصاد و صلح نیز آن را به‌عنوان «نگرش‌ها، نهادها و ساختارهایی که جوامع صلح‌آمیز را ایجاد و حفظ می‌کنند» تعریف

می‌کند. (IEP, 2015: 4) فیشر آن را به‌عنوان «فرایندی جهانی که زندگی انسانی را پرورش می‌دهد» معرفی کرده است. (Fischer, 2009: 175) از سوی دیگر، مفهوم «صلح عادلانه» نیز درک عمیق‌تری از صلح عدالت‌محور برای تداوم و پایداری دارد و بر رفاه آسیب‌پذیرترین افراد تأکید می‌کند. این رویکرد، به‌عنوان پیشرفتی در مطالعات صلح، توانایی پرداختن به ریشه‌های اصلی درگیری را دارد. (Williams Jr & Caldwell, 2006)

با توجه به تعاریف فوق ویژگی‌های صلح مثبت از دیدگاه سازه‌انگاری به صورت جدول زیر (شماره ۲) استخراج شده است:

جدول ۲- ویژگی‌های صلح مثبت	
ویژگی صلح مثبت	توضیحات
غیاب خشونت مستقیم و ساختاری	فراتر از فقدان جنگ و درگیری، شامل حذف خشونت ساختاری (نابرابری، سرکوب) و ایجاد شرایط عدالت است.
دولت کارآمد	حکومتی که به‌طور مؤثر خدمات ارائه می‌دهد و نظم را حفظ می‌کند.
توزیع عادلانه منابع	تخصیص منصفانه منابع برای کاهش نابرابری و پیشگیری از تنش‌های اجتماعی.
پذیرش حقوق دیگران	احترام به حقوق فردی و جمعی به‌عنوان پایه‌ای برای صلح پایدار.
روابط خوب با همسایگان	همکاری و تعامل مثبت با کشورهای همسایه برای جلوگیری از درگیری‌های منطقه‌ای.
جریان آزاد اطلاعات	دسترسی به اطلاعات شفاف و آزاد برای تقویت اعتماد و مشارکت اجتماعی.
سطوح بالای سرمایه انسانی	آموزش و توانمندسازی افراد برای مشارکت فعال در جامعه صلح‌آمیز.
سطوح پایین فساد	کاهش فساد برای تضمین عدالت و اعتماد به نهادها.
اعتماد میان‌فردی	حالتی روان‌شناختی که بر اساس انتظارات مثبت از دیگران شکل می‌گیرد و روابط صلح‌آمیز را تقویت می‌کند.
هنجارها و ارزش‌های مشترک	صلح به‌عنوان محصول فرآیندهای اجتماعی که از طریق هنجارهایی مانند مدارا، برابری و همکاری شکل می‌گیرد.
همکاری و همبستگی	تعاملات اجتماعی که روابط ترمیمی و هماهنگی را ترویج می‌دهند.
عدالت اجتماعی	توزیع عادلانه قدرت و منابع برای کاهش نابرابری و پیشگیری از خشونت.
دموکراسی و مشارکت	حضور فعال مردم در فرآیندهای تصمیم‌گیری و تقویت آزادی‌ها.
فرهنگ و هویت صلح‌طلب	درونی‌سازی ارزش‌هایی مانند مدارا، تنوع فرهنگی و همبستگی از طریق آموزش و تعاملات اجتماعی.
آموزش حقوق بشر	آگاهی‌بخشی به افراد برای ترویج صلح و کاهش تعارضات.
حل و فصل غیررسمی درگیری‌ها	برنامه‌هایی برای مدیریت تعارضات در سطح جامعه بدون توسل به خشونت.
آزادی و برابری	جایگزینی سرکوب با آزادی و استثمار با برابری از طریق گفت‌وگو و تعاملات اجتماعی.
عدالت محیطی و اکولوژیکی	توجه به پایداری زیست‌محیطی به‌عنوان بخشی از صلح مثبت.

منبع: این جدول بر اساس یافته‌های این پژوهش توسط نویسندگان تنظیم شده است.

۳.۴. صلح پایدار

صلح پایدار مفهومی چندبعدی است که فراتر از غیاب خشونت، به ایجاد شرایط عادلانه برای همزیستی اشاره دارد و در ادیان مختلف نیز دیده می‌شود. (Ishida, 1969) این مفهوم پویا هسته هویت فردی و اجتماعی است و با نظریه درگیری و توسعه مرتبط می‌باشد. (Galtung, 1996: 183) تحقق آن نیازمند توسعه همه‌جانبه جامعه است طوری که عملیات صلح باید به‌گونه‌ای طراحی شود که صلح خودپایدار ایجاد کند و تنها از بازگشت درگیری جلوگیری نکند. (Mahmoud & Mechoulan, 2018: 45-51) حفظ صلح پایدار به‌عنوان فرآیندی تعریف می‌شود که نیازهای همه بخش‌های جامعه را در نظر گرفته، علل ریشه‌ای درگیری را رفع می‌کند و آشتی، بازسازی و توسعه را ممکن می‌سازد. (Connolly & Mincilly, 2019: 3) این موضوع در مقدمه قطعنامه ۲۲۸۲۳ شورای امنیت نیز مطرح شده است (Cahill-Ripley & Hendrick, 2018: 8-47). در اینجا حفظ صلح با مفهوم «دیپلماسی پیشگیرانه»^۱ گره خورده است، واژه‌ای که توسط بوتروس بوتروس غالی^۲ و داگ همرشولد^۳ توسعه یافت و امروز در گفتمان‌ها و شیوه‌های مختلف دولتی در روابط بین‌الملل استفاده می‌شود. دیپلماسی پیشگیرانه تلاش می‌کند از تشدید درگیری‌ها و گسترش درگیری‌های خشونت‌آمیز جلوگیری کند (Spring, 2008: 113-114). از این رو، صلح پایدار مستلزم دیدگاهی جامع و بلندمدت است که تمام مراحل چرخه درگیری – از پیشگیری تا بازسازی – را دربرمی‌گیرد و شامل اقداماتی مانند تقویت حاکمیت قانون، توسعه اقتصادی-اجتماعی و آشتی ملی است، که از طریق گفتگوی فراگیر، حقوق بشر و حتی برابری جنسیتی تحقق می‌یابد. (Stojanovski & Masevski, 2024: 70) از این رو است که سازمان ملل با رویکرد چهاربعدی شامل انتقال مسئولیت به سطوح ملی و محلی، یکپارچه‌سازی حوزه‌های عملیاتی، توزیع مسئولیت نهادی و تمرکز بر تقویت ظرفیت‌های ملی، مدیریت درگیری‌ها پس از جنگ سرد را متحول کرده است (De Coning, 2018: 1-4). در واقع، صلح پایدار فراتر از صلح مثبت عمل می‌کند؛ بنابراین نیازمند ساختارهایی است که از بروز درگیری جلوگیری کنند و معیارهای آن شامل غیاب طولانی‌مدت درگیری مسلحانه (حداقل ۳۰ سال از آخرین درگیری خشونت‌آمیز) (Ohmura, 2011: 388)، اعتماد اجتماعی (Rousseau et al., 1998: 395)، هنجارهای دموکراتیک و برابری جنسیتی (Choi, 2011: 260; Caprioli, 2005: 163; Cho, 2016: 175) و مدیریت تعارض بدون خشونت (Dixon, 1994: 16; Russett, 1993: 31) است. حذف خشونت ساختاری، انعطاف‌پذیری در برابر تهدیدات و مشارکت زنان و اقلیت‌ها نیز از

1. Preventive Diplomacy
2. Boutros Boutros-Ghali
3. Dag Hammarskjold

عناصر کلیدی صلح پایدار محسوب می‌شود. (Galtung, 1969; Finnemore & Sikkink, 1998: 891; Krause et al., 2018) به‌طور کلی، صلح پایدار ترکیبی از فقدان خشونت طولانی‌مدت (صلح منفی) و حضور فعال اعتماد و هنجارهای صلح‌ساز (صلح مثبت) است که شرایط عادلانه و مبتنی بر اعتماد ایجاد کرده و از بازگشت درگیری جلوگیری می‌کند. ویژگی‌های صلح پایدار از دیدگاه سازه‌انگاری در جدول زیر (شماره ۳) آورده شده است:

جدول ۳- ویژگی‌های صلح پایدار	
ویژگی صلح پایدار	توضیحات
ثبات نسبی (فقدان درگیری خشونت‌آمیز در طولانی‌مدت)	غیاب پایدار جنگ‌های مستقیم (میان‌دولتی و درون‌دولتی) برای حداقل ۳۰ سال، که ثبات نسبی را تضمین می‌کند.
اعتماد میان‌فردی بالا	اعتماد به‌عنوان حالتی روان‌شناختی که انتظارات مثبت را تقویت می‌کند و پایه‌ای برای روابط اجتماعی پایدار است.
پشتیبانی از هنجارهای صلح‌ساز	هنجارهایی مانند دموکراسی، مدارا و برابری جنسیتی که با کاهش تعارض و تقویت اعتماد به پایداری صلح کمک می‌کند.
حل تعارض غیرخشونت‌آمیز	استفاده از سازوکارهای دموکراتیک برای مدیریت تعارض‌ها از طریق اجماع و مصالحه، که از تشدید اختلافات جلوگیری می‌کند.
عدالت و کاهش نابرابری	حذف خشونت ساختاری (مانند نابرابری جنسیتی) و ایجاد ادراک عدالت برای کاهش پتانسیل تعارض‌های اجتماعی.
فرهنگ صلح مبتنی بر ارزش‌ها	ترویج ارزش‌هایی مانند آزادی، عدالت و مدارا از طریق آموزش و درونی‌سازی، که بستری برای صلح پایدار فراهم می‌کند.
انعطاف‌پذیری و فراگیری	مقاومت در برابر بحران‌ها و مشارکت همه‌گروه‌ها (زنان و اقلیت‌ها) در فرآیندهای صلح برای تقویت پایداری.
پیشگیری از درگیری	استفاده از دیپلماسی پیشگیرانه برای جلوگیری از شیوع، تشدید و تکرار درگیری‌ها با تمرکز بر راه‌حل‌های سیاسی.
توسعه همه‌جانبه	رشد اقتصادی پایدار، ریشه‌کنی فقر و توسعه اجتماعی که شرایط مادی و اجتماعی صلح را تقویت می‌کند.
حاکمیت قانون و پاسخگویی	تقویت نهادهای پاسخگو و دسترسی به عدالت برای اطمینان از نظم و پیشگیری از سوءاستفاده از قدرت.
دیدگاه مشترک و فراگیر	ساختن یک چشم‌انداز مشترک از جامعه که نیازهای همه بخش‌ها را در نظر گرفته و آشنی ملی را ترویج می‌دهد.

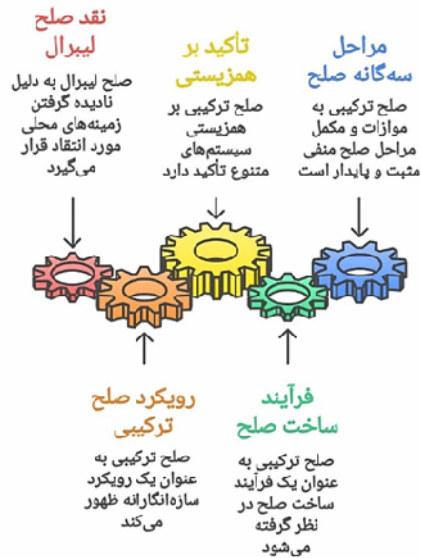
منبع. این جدول بر اساس یافته‌های این پژوهش توسط نویسندگان تنظیم شده است.

۴.۴. تفاوت صلح ترکیبی سازه انگاری با صلح لیبرال غربی

صلح ترکیبی به عنوان جایگزینی برای الگوی لیبرال غربی، هنجارهای بین‌المللی و مکانیسم‌های محلی را تلفیق می‌کند، نقاط ضعف رویکردهای تحمیلی را برطرف کرده و گذار بین صلح منفی، مثبت و پایدار را تسهیل می‌کند. در چارچوب سازه‌انگاری، این مفهوم تعامل پویای ساختارهای جهانی و عوامل محلی را در صلح‌سازی نشان می‌دهد و ناکامی سازوکارهای سنتی حل منازعه، به‌ویژه در کشورهای جنوب، را ناشی از غفلت از فرآیندهای اجتماعی و هنجاری محلی می‌داند. پس از جنگ سرد، گفتمان لیبرال غربی با تکیه بر دموکراسی، اقتصاد بازار آزاد و نهادسازی بوروکراتیک (Paris, 2004) به عنوان الگوی جهانی مطرح شد، اما درک محلی از صلح را به چالش کشید و روایت‌های بومی را حاشیه‌نشین کرد. (Murithi, 2008: 16-30; Richmond, 2006: 291-314) شکست این الگوها در کشورهایی مانند سیرالئون و افغانستان نشان می‌دهد که هنجارهای تحمیلی بدون مشارکت فعال محلی مشروعیت اجتماعی ندارند و تنها از طریق تعامل میان کنشگران محلی و بین‌المللی قابل تحقق‌اند. (Doe, 2010; Thiessen, 2015: 107-127) دیدگاه سازه‌انگاری، ناکامی صلح لیبرال ناشی از غفلت از سازوکارهای محلی است و بازتولید منازعه را سبب شده است. در پاسخ، «صلح ترکیبی» تعامل هنجارهای بین‌المللی و شیوه‌های محلی را برای شکل‌دهی حکمرانی و صلح منحصر به فرد مطرح می‌کند. (Pereira, 2019: 428) صلح ترکیبی بر همزیستی سیستم‌ها و شیوه‌های محلی و بین‌المللی تأکید دارد و از طریق مشارکت فعال جوامع محلی تکامل می‌یابد. (Ginty, 2010: 391) بازیگران محلی قدرت مقاومت، انطباق یا تحول استراتژی‌های مداخله‌جویانه را دارند و می‌توانند، فرآیند صلح را مطابق زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی شکل دهند، به‌گونه‌ای که نهادهای محلی با سیستم‌های بین‌المللی همزیستی کرده و حکمرانی مشروع و کارآمد ایجاد کنند. (Richmond, 2010: 665; Wallis, 2012: 735)

صلح ترکیبی با ادغام هنجارهای بین‌المللی و محلی و همکاری چندسطحی، تعامل عوامل محلی و جهانی را درک کرده و راهکارهای زمینه‌محور برای حل منازعات و بازسازی ارائه می‌دهد. (Doyle & Sambanis, 2000: 779; Tsekpo & Torto, 2023: 41) همچنین به‌عنوان فرآیندی موازی، گذار از صلح منفی به مثبت و پایدار را با استفاده از سازوکارهای محلی و هنجارهای بین‌المللی همزمان تسهیل کرده و هم به حل ریشه‌ای منازعات می‌پردازد و هم روابط اجتماعی را بازسازی می‌کند. تحقیقات نشان می‌دهد مشارکت فعال بازیگران محلی در این فرآیند، درک متقابل را تقویت و گذار بین مراحل را تسهیل می‌کند (تصویر شماره ۱). (Ginty, 2014; Saputra et al., 2020: 631-637)

تصویر ۱. تکامل صلح ترکیبی

منبع: این تصویر بر اساس یافته‌های این پژوهش توسط نویسندگان تنظیم شده است.

۵. تجزیه و تحلیل

برای تحلیل عینی گذار از صلح منفی به صلح پایدار، دو مطالعه موردی تاریخی — پایان جنگ ایران و عراق (۱۹۸۰-۱۹۸۸) و فروپاشی رژیم آپارتاید در آفریقای جنوبی (۱۹۹۴) — از منظر سازهانگاری اهمیت ویژه‌ای دارند. این دو تجربه، با وجود تفاوت‌های جغرافیایی و سیاسی، نشان می‌دهند که هنجارهای اجتماعی، هویت جمعی و نهادهای سازشی ارزش‌های مشترک می‌توانند صلح را از سطح «توقف خشونت» به «ثبات پایدار» ارتقا دهند. در ادامه به تجزیه و تحلیل مطالب پیشین با استفاده از این تجربیات عینی می‌پردازیم.

۱.۵. پایان جنگ تحمیلی ایران: از صلح منفی به چالش‌های صلح پایدار

جنگ ایران و عراق (۱۹۸۰-۱۹۸۸) نمونه‌ای از گذار پیچیده صلح ترکیبی است که با صلح منفی آغاز شد و دستیابی به صلح پایدار را با چالش مواجه کرد، طوری که پیامدهای آن هنوز هم بر روابط منطقه‌ای و دولتی تأثیر می‌گذارد.

الف) صلح منفی (۱۹۹۰-۱۹۸۸): توقف جنگ بدون آشتی

پایان جنگ ایران و عراق با پذیرش قطعنامه ۵۹۸ شورای امنیت، مرحله‌ای از صلح منفی را رقم زد که تنها خشونت‌های مستقیم متوقف شد. (Soltanzadeh & Othman, 2013: 114) با این حال، مشکلات ساختاری، از جمله تنش‌های قومی و اختلافات سرزمینی، بدون رسیدگی باقی ماندند. (Li et al., 2016)

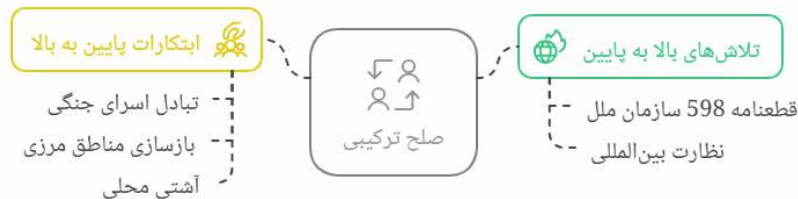
ب) تلاش‌ها برای گذار به صلح مثبت (۱۹۹۱-۲۰۰۳): عدالت و هویت جمعی

صلح مثبت نیازمند بازگرداندن عدالت اجتماعی، حکمرانی عادلانه و تقویت هویت جمعی است. (Cohen, 2018: 34; Parasiliti, 2003: 161) اقدامات پس از جنگ، از جمله بازسازی عراق و تعاملات بین‌المللی، با موانعی مانند اختلافات گروه‌های مختلف و مداخلات خارجی (مانند حمله ۲۰۰۳ به عراق) مواجه شد که مانع تحقق کامل صلح مثبت شد. حتی سرنوشتی رژیم صدام حسین به ثبات منجر نشد؛ بلکه، خشونت‌های فرقه‌ای و ناآرامی‌های مدنی را برانگیخت. (Cohen, 2018; Ebrahimzadeh et al., 2014) از دیدگاه سازه‌نگاری، بدون درونی‌سازی ارزش‌هایی مانند همزیستی مسالمت‌آمیز و گفت‌وگوی جمعی، پتانسیل تحقق صلح مثبت محدود می‌ماند. (Abdelkhalek, 2021)

ج) صلح پایدار - چالش‌های کنونی

پس از سقوط رژیم صدام حسین در سال ۲۰۰۳، روابط اقتصادی بین ایران و عراق شاهد رشد قابل توجهی بوده است (Al-Ansari, 2021). همچنین هویت مذهبی همچنان نیرویی قوی در شکل‌دهی به چشم‌انداز سیاسی ایران و عراق است. از سوی دیگر، برای رسیدن به صلح پایدار باید تنش‌های فرقه‌ای نیز کنترل شود. این نکته را هم نباید فراموش کرد که ایالات متحده نقش مهمی در شکل‌دهی به محیط سیاسی پس از صدام در عراق ایفا کرده است (Mansour, 2018). حضور مداوم نیروهای آمریکایی در منطقه، و مداخلات خارجی نه‌تنها تنش‌های موجود را تشدید می‌نماید؛ بلکه وابستگی به قدرت‌های خارجی را نیز ایجاد می‌کند که مانع تصمیم‌گیری مستقل می‌شود و چرخه‌های درگیری را تقویت می‌کند (Zarif, 2020). از سوی دیگر، سیاست‌های ایالات متحده در مورد تحریم‌ها علیه ایران تأثیرات منفی روابط تجاری دو کشور دارد. تقاطع سیاست‌های هویتی و مداخلات خارجی محیطی ناپایدار ایجاد می‌کند که در آن تحقق صلح پایدار تلاش و اراده‌ای این مضاعف می‌طلبند. همه این مسائل نشان می‌دهد که صلح پایدار نیازمند تغییر هنجارهای عمیق‌تر در سطح منطقه است (ر.ک. تصویر شماره ۲).

تصویر ۲. نمونه ای از تحقق مفهوم صلح ترکیبی در ارتباط با جنگ تحمیلی

منبع. این تصویر بر اساس یافته‌های این پژوهش توسط نویسندگان تنظیم شده است.

۵. ۲. فروپاشی رژیم آپارتاید آفریقای جنوبی: گذار موفق از صلح منفی به پایدار
فروپاشی رژیم آپارتاید در آفریقای جنوبی (۱۹۹۰-۱۹۹۴) نمونه‌ای موفق از گذار از صلح منفی به پایدار است، که با کاهش خشونت ساختاری و نهادسازی عدالت اجتماعی، زمینه هویت جمعی و تاب‌آوری اجتماعی را فراهم کرد.

الف) صلح منفی (۱۹۹۴-۱۹۹۰): پایان خشونت ساختاری

دوره گذار از آپارتاید به دموکراسی در آفریقای جنوبی (۱۹۹۰-۱۹۹۴) نمونه‌ای از «صلح منفی» بود. خشونت مستقیم کاهش یافت، اما نابرابری‌های اجتماعی-اقتصادی پابرجا بودند و بر سلامت روانی و انسجام اجتماعی تأثیر گذاشت. (Barbarin & Richter, 1999; Milstein, 2014: 177) این نشان می‌دهد که توقف خشونت بدون تغییر ساختارها، نمی‌تواند زمینه‌ساز صلح پایدار باشد.

ب) صلح مثبت (۱۹۹۹-۱۹۹۴): نهادینه‌سازی عدالت و هویت مشترک

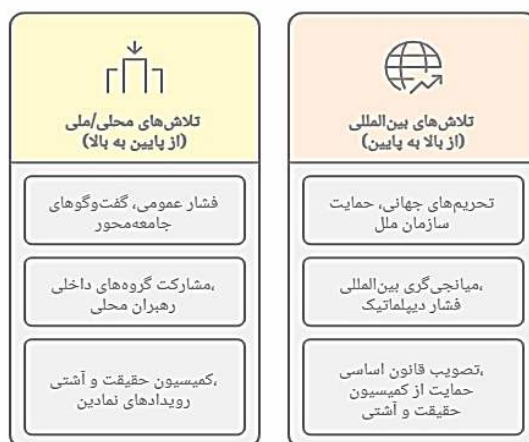
با روی کار آمدن دولت دموکراتیک به رهبری نلسون ماندلا، کمیسیون حقیقت و آشتی (TRC) برای کشف حقیقت و تسهیل آشتی ملی ایجاد شد. (Rustin, 2021: 1; Gaol et al., 2023: 1850) حتی تصویب قانون اساسی ۱۹۹۶ و رویدادهای نمادین مانند جام جهانی راگی ۱۹۹۵ به شکل‌گیری هویت ملی مشترک و پذیرش تنوع کمک کردند (Swart & Maralack, 2020: 715). این اقدامات، نهادسازی و عدالت اجتماعی را تقویت کرد، اما نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی همچنان چالش‌برانگیز بودند (John, 2018: 55).

ج) صلح پایدار (۲۰۰۰ تاکنون): تاب‌آوری اجتماعی

آفریقای جنوبی در دوره پس از سال ۲۰۰۰ مسیر پیچیده‌ای به سوی صلح پایدار را از طریق تقویت تاب‌آوری اجتماعی طی کرده است. صلح ترکیبی در آفریقای جنوبی با ادغام

هنجارهای بین‌المللی و شیوه‌های محلی، گذار همزمان از صلح منفی به مثبت و نهایتاً پایدار را ممکن ساخت. این رویکرد به بازسازی روابط اجتماعی، نهادسازی مشروع و ایجاد تاب‌آوری در برابر تهدیدات ساختاری کمک کرد (Richmond, 2010: 391; Ginty, 2010: 665; Wallis, 2012: 735). مشارکت فعال جامعه مدنی، آموزش صلح و مداخلات فرهنگی-تاریخی باعث تقویت اعتماد اجتماعی و هویت جمعی شد و زمینه‌های تحقق صلح پایدار را فراهم آورد (Mushonga, 2015; Gumede, 2024: 236-238; Ndwandwe, 2024: 236-238; Seloma, 2018: 196; Wu, 2023: 320). اگرچه آفریقای جنوبی در مسیر صلح پایدار از طریق تقویت تاب‌آوری اجتماعی در ابعاد مختلف پیشرفت کرده، اما غلبه کامل بر میراث آپارتاید نیازمند توجه مستمر به نابرابری‌های ساختاری و ترویج فعال شمول اجتماعی است (ر.ک. تصویر ۳).

تصویر ۳. نمونه‌ای از تحقق مفهوم صلح ترکیبی در ارتباط با فروپاشی رژیم آپارتاید در آفریقای جنوبی

منبع. این تصویر بر اساس یافته‌های این پژوهش توسط نویسندگان تنظیم شده است

نتیجه‌گیری

این پژوهش نشان می‌دهد که دستیابی به صلح پایدار نیازمند بازتعریف عمیق و تحول‌آفرین در مفهوم صلح است؛ فراتر از صلح منفی (فقدان خشونت مستقیم) یا صلح مثبت (وجود عدالت اجتماعی و نهادهای دموکراتیک). صلح پایدار، فرایندی پویا و چندبعدی است که تنها زمانی تحقق می‌یابد که یک «چشم‌انداز مشترک بشری» شکل گیرد؛ چشم‌اندازی که در آن تمامی

گروه‌های اجتماعی، فارغ از تفاوت‌های هویتی، قومی یا فرهنگی، احساس تعلق، مشارکت و نمایندگی داشته باشند. از منظر سازه‌انگاری، واقعیت‌های اجتماعی از طریق تعاملات بین‌اندازی، هنجارها و هویت‌های جمعی ساخته می‌شوند و صلح پایدار محصول تعامل مستمر بین ساختارهای اجتماعی (نهادهای قانونی، اقتصادی) و کنشگران (جوامع محلی و سازمان‌های بین‌المللی) است. این پژوهش نشان می‌دهد که صلح پایدار نمی‌تواند صرفاً با توقف درگیری‌های مسلحانه یا ایجاد نهادهای رسمی حاصل شود، بلکه نیازمند ساختارهای عادلانه، درونی‌سازی هنجارهای جهانی و مشارکت فعال جوامع محلی است. صلح پایدار همچنین نیازمند احترام به تنوع هویتی و تقویت گفت‌وگوهای بین‌فرهنگی است، زیرا این عوامل هویت‌های جمعی فراگیر را شکل می‌دهند و زمینه‌ساز تعامل مسالمت‌آمیز طولانی‌مدت می‌شوند. این فرایند پویا از طریق آموزش، تعاملات اجتماعی و بازتولید مداوم هنجارها و ارزش‌های مشترک حفظ و تقویت می‌شود. از منظر عملی، پژوهش راهکارهایی برای سیاست‌گذاری بین‌المللی و برنامه‌های صلح‌سازی ارائه می‌دهد. تقویت حاکمیت قانون، تضمین عدالت اجتماعی و اقتصادی و ایجاد فضاهای فراگیر برای مشارکت تمامی گروه‌ها، پیش‌نیازهای تحقق صلح پایدار هستند. در همین ارتباط رویکرد صلح ترکیبی، که ابتکارات محلی با تلاش‌های بین‌المللی تلفیق می‌شوند، نمونه‌ای موفق برای ایجاد صلح متناسب با واقعیت‌های فرهنگی و اجتماعی هر منطقه ارائه می‌دهد. در مقایسه با رویکردهای پیشین، این پژوهش با بهره‌گیری از چارچوب سازه‌انگاری، هم تبیین نظری و هم شواهد تجربی ارائه می‌کند و شکاف بین نظریه و عمل را پر می‌سازد. برخلاف رویکردهای لیبرال که بر نهادسازی رسمی تمرکز دارند، یا دیدگاه‌های سنتی که صلح را صرفاً نبود جنگ می‌دانند، این پژوهش صلح را به‌عنوان یک سازه اجتماعی پویا معرفی می‌کند که از طریق تعاملات اجتماعی و هنجاری شکل می‌گیرد. با این حال نباید فراموش کرد که با وجود مزایای تحلیلی، سازه‌انگاری محدودیت‌هایی نیز دارد: گاهی نقش ساختارهای اقتصادی و قدرت سخت‌نابیده گرفته می‌شود و انتقال یافته‌های نظری به سیاست‌گذاری عملی دشوار است. در نهایت، صلح پایدار یک هدف آرمانی نیست، بلکه واقعیتی قابل‌دستیابی است مشروط بر مشارکت مشترک جامعه جهانی و جوامع محلی در ایجاد ساختارهای عادلانه، تقویت ارزش‌های مشترک و ترویج گفت‌وگوهای فراگیر، به‌گونه‌ای که توان مقاومت در برابر چالش‌های نوظهور و بنیان توسعه انسانی و جهانی عادلانه را فراهم آورد.

تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که تعارض منافع وجود ندارد و تمام مسائل اخلاق در پژوهش را که شامل پرهیز از سرقت ادبی، انتشار و یا ارسال بیش از یک بار مقاله، تکرار پژوهش دیگران، داده‌سازی یا جعل

داده‌ها، منبع‌سازی و جعل منابع، رضایت ناآگاهانه سوژه یا پژوهش‌شونده، سوءرفتار و غیره می‌شوند، به‌طور کامل رعایت کرده‌اند.

سیاسکزاری

نویسندگان مراتب سپاس خود را از فصلنامه سیاست اعلام می‌دارند.

References

- Abdelkhalek, A. A. E. (2021). The role of the Gulf Cooperation Council in conflict management, 1981–2019: a comparative study. *Contemporary Review of the Middle East*, 9(1), 99-115. <https://doi.org/10.1177/23477989211057341>
- Adler, E. (1997). Seizing the middle ground: Constructivism in world politics.
- Ahmadian Hosseini, S. F. (2011). The role of the idea of Dialogue among Civilizations in strengthening global peace [Master's thesis, Imam Khomeini International University]. [In Persian]
- Al-Ansari, Y. (2021). Economic Cooperation between Iran and Iraq: Prospects and Challenges. *Journal of Middle Eastern Economics*, 22(4), 56-78.
- Altman, D., Rojas-de-Galarreta, F., & Urdinez, F. (2021). An interactive model of democratic peace. *Journal of Peace Research*, 58(3), 384-398. <https://doi.org/10.1177/0022343319883672>
- Anderson, R. (2004). "A Definition of Peace." *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology* 10 (2), 101.
- Barbarin, O. and Richter, L. (1999). Adversity and psychosocial competence of South African children... *American Journal of Orthopsychiatry*, 69(3), 319-327.
- Bayerlein, M., Kamin, K., & Krahnemann, E. (2024). "From Negative to Positive Peace: How Norms Relate to Different Peace Dimensions." *Journal of Intervention and Statebuilding*. 1-21. <https://doi.org/10.1080/17502977.2024.2335609>
- Berger, P., & Luckmann, T. (1991). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. London: Penguin.
- Bozorgmehri, M., & Ahmadian, F. (2013). Common components of peace in Constructivist theory and the idea of Dialogue among Civilizations. *Foreign Policy*, 27(3), 637–658. [In Persian]
- Buhaug, H., Cederman, L. E., & Gleditsch, K. S. (2014). Square pegs in round holes: Inequalities, grievances, and civil war. *International Studies Quarterly*, 58(2), 418-431.
- Cahill-Ripley, A., Diane Hendrick, D. (2018). *Economic, Social and Cultural Rights and Sustaining Peace: An Introduction*. Geneva:

- Friedrich-Ebert-Stiftung, Quaker United Nations Office, and Lancaster University.
- Capistrano, D. (2020). Education and support for a culture of peace: a critical comparative analysis using survey data. *Global Change, Peace & Security*, 32(1), 39-55. <https://doi.org/10.1080/14781158.2020.1707790>
- Caprioli, M. (2005). "Primed for Violence: The Role of Gender Inequality in Predicting Internal Conflict." *International Studies Quarterly* 49 (2), 161-178.
- De Coning, C. (2018). Sustaining Peace: Can a New Approach Change the UN? *Global Governance Spotlight* 3, 1-4.
- Cho, S.Y. (2016). "Does Gender Equality Promote Social Trust? An Empirical Analysis." *World Development* 88, 175-187. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2016.07.019>
- Choi, S.W. (2011). "The Democratic Peace through an Interaction of Domestic Institutions and Norms: Executive Constraints and Rule of Law." *Armed Forces & Society* 39 (2), 255-283.
- Cohen, R. A. (2018). Iran's shortsighted policies in Iraq: between inflaming and containing radical Sunni Islam: 2003-2015. *Digest of Middle East Studies*, 27(1), 34-52. <https://doi.org/10.1111/dome.12122>
- Collin, F. (2002). *Social Reality*. London: Taylor & Francis.
- Connolly, L., & Mincilly, L. (2019). *Sustaining Peace in Liberia: New Reforms, New Opportunities?* New York: International Peace Institute.
- Curle, A. (1990). *Tools for Transformation: A Personal Study*. London, UK: Hawthorn.
- Davenport, Ch. (2004). "The Promise of Democratic Pacification: An Empirical Assessment." *International Studies Quarterly* 48 (3), 539-560.
- Diehl, P.F. (2016). "Exploring Peace: Looking Beyond War and Negative Peace." *International Studies Quarterly* 60 (1), 1-10. <https://doi.org/10.1093/isq/sqw005>
- Dixon, W.J. (1994). "Democracy and the Peaceful Settlement of International Conflict." *American Political Science Review* 88 (1), 14-32.
- Doe, S.G. (2010). *Indigenising Post-War State Reconstruction: The Case of Liberia and Sierra Leone*. PhD dissertation, University of Bradford.
- Doyle, M. and Sambanis, N. (2000). International peacebuilding: a theoretical and quantitative analysis. *American Political Science Review*, 94(4), 779-801.
- Ebrahimzadeh, M., Soltani-Moghaddas, S., Birjandinejad, A., Omid-Kashani, F., & Bozorgnia, S. (2014). Quality of life of veterans with chronic spinal cord injury and related variables. *Archives of Trauma Research*, 3(2), 1-6. <https://doi.org/10.5812/at.17917>
- Finnemore, M., & Sikkink, K. (1998). "International Norm Dynamics and Political Change." *International organization* 52 (4), 887-917.

- Fischer, M. (2009). *The Conceptual Scaffolding of Newer Ideals of Peace. In Jane Addams and the Practice of Democracy*. Urbana, US: University of Illinois Press.
- Galtung, J. (1964). An Editorial. *Journal of Peace Research*, 1(1), 1-4.
- Galtung, J. (1967). *Theories Of Peace: A Synthetic Approach To Peace Thinking*. Oslo: International Peace Research Institute.
- Galtung, J. (1996). *Peace by peaceful means: peace and conflict, development and civilization*. Thousand Oaks, US: SAGE Publications.
- Gaol, A., Widodo, P., & Malik, I. (2023). Conflict resolution: comparative analysis of separatist conflicts in papua, indonesia, and zulu, south africa. *International Journal of Humanities Education and Social Sciences (IJHES)*, 2(6), 1849-1858. <https://doi.org/10.55227/ijhess.v2i6.473>
- Ginty, R. M. (2010). Hybrid peace: the interaction between top-down and bottom-up peace. *Security Dialogue*, 41(4), 391-412. <https://doi.org/10.1177/0967010610374312>
- Ginty, R. M. (2014). Everyday peace: bottom-up and local agency in conflict-affected societies. *Security Dialogue*, 45(6), 548-564. <https://doi.org/10.1177/0967010614550899>
- Griffiths, M., O'Callaghan, T., & Roach, S. (2008). *International Relations: The Key Concepts*. New York: Routledge.
- Guetta, S. (2017). "Peace Education." In *Beyond Bystanders. Moral Development and Citizenship Education*, edited by N. Aloni and L. Weintrob, 283–294. Rotterdam: SensePublishers.
- Gumede, V. (2015). *Political Economy of Post-apartheid South Africa*. CODESRIA.
- Guzzini, S. (2003). 'The Cold War is what we make of it': When peace research meets constructivism in International Relations. In *Contemporary Security Analysis and Copenhagen Peace Research* (1st ed., p. 13). Routledge.
- Hamington, M. (2009). *The Social Philosophy of Jane Addams*. Urbana, US: University of Illinois Press.
- IEP. (2015). *Positive Peace Report: Conceptualising and Measuring the Attitudes, Institutions, and Structures That Build a More Peaceful Society*. Sydney: Institute for Economics and Peace.
- IEP. (2019). *Positive Peace Report 2019: Analysing the Factors That Sustain Peace*. Sydney: Institute for Economics & Peace.
- Ishida, T. (1969). "Beyond the Traditional Concepts of Peace in Different Cultures. *Peace Research*, 6(2), 133–145.
- Jackson, R., & Sorenson, G. (2010). *Introduction to International Relations*. Oxford: OUP.
- Jahed, Behnaz. (2023). *The role of traditional norms in building sustainable peace in post-conflict societies: The case of Afghanistan* [Master's thesis, Padua Thesis, and Dissertation Archive]. Laurea magistrali.

- Jenkins, R. (2013). *Peacebuilding: From Concept to Commission*. New York, US: Routledge.
- John, V. (2018). Peace education in post-apartheid South Africa: needs, responses, and constraints. *Asian Journal of Peacebuilding*, 6(1), 55-74. <http://dx.doi.org/10.18588/201805.00a048>
- Karimi, M. (2021). Expounding the Pattern of Peace Establishment in Europe After the Second World War. *International Relations Research*, 11(1), 35-69. [In Persian] <https://doi.org/10.22034/irr.2021.130804>
- Karimi, M. and Hafeznia, M. (2018). The Role of Local State in Peace Building. *Geopolitics Quarterly*, 14(51), 1-30. [In Persian] <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.17354331.1397.14.51.1.1>
- Krahmann, E., & Podder, S. (2025). "From Norms and Peace to Peace Norms: Moving from Norm Clusters to Norm Complexes in Peace Building." *Journal of Intervention and Statebuilding*.
- Krause, J., Krause, W., & Bränfors, P. (2018). "Women's Participation in Peace Negotiations and the Durability of Peace." *International Interactions* 44 (6), 985–1016. <https://doi.org/10.1080/03050629.2018.1492386>
- Li, S., Flaxman, A. D., Lafta, R., Galway, L. P., Takaro, T. K., Burnham, G., ... & Hagopian, A. (2016). A novel method for verifying war mortality while estimating Iraqi deaths for the Iran-Iraq War through Operation Desert Storm (1980-1993). *Plos One*, 11(10), e0164709. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0164709>
- Lincoln, Y., & Guba, E. (2000). Paradigmatic Controversies, Contradictions, and Emerging Confluences. In *Handbook of Qualitative Research* (pp. 163-188). Thousand Oaks: Sage Publications Ltd.
- Mahmoud, Y., & Mechoulam, D. (2018). *Peace Operations and Sustaining Peace: The Restoration and Extension of State Authority*. New York: International Peace Institute.
- Mansour, R. (2018). The U.S. Role in Post-Saddam Iraq: Sectarianism and Sovereignty. *Middle Eastern Studies Review*, 14(2), 104-119.
- March, J., & Olsen, J. (1998). The Institutional Dynamics of International Political Orders. *International Organization*, 52(4), 943–969.
- Matambo, E. (2020). South Africa-China relations: A constructivist perspective. *The Strategic Review for Southern Africa*, 42(2), 63-86. <https://doi.org/10.35293/srsa.v42i2.74>
- McCandless, E., & Donais, T. (2022). Generations of Constructing Peace: The Constructivism Paradigm and Peacebuilding. In *Peacebuilding Paradigms: The Impact of Theoretical Diversity on Implementing Sustainable Peace* (pp. 126-144). Cambridge: Cambridge University Press.

- Milstein, E. (2014). Nation-building through film in post-apartheid South Africa. *Ufahamu: A Journal of African Studies*, 38(1), 177-191. <https://doi.org/10.5070/F7381025028>
- Moskos, C. C. (2000). Towards a Postmodern Military? In *Democratic Societies and Their Armed Forces: Israel in Comparative Context*. London, UK: Frank Cass.
- Murithi, Tim. (2008). "African Indigenous and Endogenous Approaches to Peace and Conflict Resolution." In *Peace and Conflict in Africa*, edited by David Francis, 16-30. London: Zed Books.
- Mushonga, M. and Seloma, T. (2018). Women's voices, women's lives: Qwaqwa women's experiences of the apartheid and post-apartheid eras. *Journal for Contemporary History*, 43(1), 196-214. <https://doi.org/10.38140/sjch.v43i1.3526>
- Nagy, V. (2017). Narrative construction of sexual violence and rape online. *International journal for crime, justice, and social democracy*, 6(2), 95-108.
- Ndwandwe, N. D. (2024). Towards a model for incorporating peace education in south african higher education. *South African Journal of Higher Education*, 38(2), 236-253. <https://doi.org/10.20853/38-2-5722>
- Ohmura, H. (2011). "Termination and Recurrence of Civil War: Which Outcomes Lead to Durable Peace After Civil War?" *Japanese Journal of Political Science* 12 (3), 375-398. <https://doi.org/10.1017/S146810991100017X>
- Parasiliti, A. (2003). The Causes and Timing of Iraq's Wars: A Power Cycle Assessment. *International Political Science Review*, 24(1), 151-165. <https://doi.org/10.1177/0192512103024001010>
- Paris, R. (2004). *At War's End: Building Peace after Civil Conflict*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pereira, M. (2019). The Liberal Peace and Its Contesting Universal Values: A Theoretical Approach to the Development of Hybrid Forms of Political Order in Post-Conflict Societies. *Brazilian Journal of International Relations*, 8(2), 427-453. <https://doi.org/10.36311/2237-7743.2019.v8n2.10.p427>
- Richmond, O. (2010). Resistance and the post-liberal peace. *Millennium Journal of International Studies*, 38(3), 665-692. <https://doi.org/10.1177/0305829810365017>
- Richmond, O. (2006). "The Problem of Peace: Understanding the 'Liberal Peace.'" *Conflict, Security & Development* 6(3), 291-314. <https://doi.org/10.1080/14678800600933480>
- Rousseau, D.M., Sim B. Sitkin, R. S. Burt., & Camerer, C. (1998). "Introduction to Special Topic Forum: Not So Different After All: A Cross-Discipline View of Trust." *The Academy of Management Review* 23 (3), 393-404.

- Russett, B. (1993). *Grasping the Democratic Peace. Principles for a Post-Cold War World*. Princeton: Princeton University Press.
- Rustin, C. (2021). What gender legislative reforms have meant for women in South Africa? *Law, Democracy and Development*, 25(spe), 1-24. <https://doi.org/10.17159/2077-4907/2020/ldd.v25.spe3>
- Salehi, H. (2015). The concept of peace in Western international relations theories and Iranian-Islamic peace studies. *International Relations Research*, 5(15), 101–134. [In Persian]
- Saputra, W. N. E., Supriyanto, A., Astuti, B., Ayriza, Y., Adiputra, S., Costa, A. D., ... & Ediyanto, E. (2020). The Peace Counseling Approach (PCA) is used to reduce the negative, aggressive behavior of students. *Universal Journal of Educational Research*, 8(2), 631-637. <http://dx.doi.org/10.13189/ujer.2020.080236>
- Shields, P. M. (2017). Limits of Negative Peace, Faces of Positive Peace. *Parameters*, 47(3), 5-12. <http://dx.doi.org/10.55540/0031-1723.2868>
- Shields, P. M., & Travis, D. S. (2017). "Achieving Organizational Flexibility through Ambidexterity. *Parameters*, 47(2), 65–76. <http://dx.doi.org/10.55540/0031-1723.2932>
- Söderström, J., Åkebo, M., & Jarstad, A.K. (2021). "Friends, Fellows, and Foes: A New Framework for Studying Relational Peace." *International Studies Review* 23 (3), 484–508.
- Soltanzadeh, M. and Othman, M. R. (2013). The Iran-Iraq War and the Role of Ayatollah Khomeini. *Sejarah*, 22(2), 143-164.
- Spring, U. O. (2008). Peace and Environment: Towards a Sustainable Peace as Seen From the South. In H. G. Brauch, U. O. Spring, C. Mesjasz, J. Grin, P. Dunay, N. C. Behera, . . . P. Liotta, Globalization and Environmental Challenges (1 ed., pp. 113-126). Berlin, Germany: Springer.
- Stojanovski, S., & Masevski, S. (2024). Challenges of peace and sustainable development. *International Scientific Journal of the Ministry of Defense of the Republic of North Macedonia*, 69-79.
- Swart, K. and Maralack, D. (2020). Black Lives Matter: Perspectives from South African Cricket. *Sport in Society*, 24(5), 715-730. <https://doi.org/10.1080/17430437.2020.1819693>
- Theys, S. (2017). Constructivism. In M. Stephen, *International Relations Theory* (pp. 36-41). Bristol, UK: E-International Relations.
- Thiessen, Chuck. (2015). "The Dilemmas of Local Ownership of Upper-Level and Grassroots Peace Processes in Afghanistan." In *Local Ownership in International Peacebuilding: Key Theoretical and Practical Issues*, edited by Sung Yong Lee and Alpaslan Özerdem, 107-27. New York: Routledge.

- Tientcheu, V. T. L. (2021). Understanding peace: A comparison of liberalism and constructivism [Unpublished manuscript]. Critical Theories of International Relations, University of East London.
- Tsekpo, K. and Torto, O. (2023). The future of peace in africa: complexities of local conflict(s) and liberal peace interventions. *Leadership & Developing Societies*, 8(1), 41-59. <http://dx.doi.org/10.47697/lDs.35370033>
- United Nations (UN). 1998. Towards a Culture of Peace. *Consolidated Report Containing a Draft Declaration and Programme of Action on a Culture of Peace*. Paris.
- Viotti, P., & Kaupi, M. (2012). *International Relations Theory*. London: Longman Pearson.
- Wallis, J. (2012). A liberal-local hybrid peace project in action? The increasing engagement between the local and liberal in Timor-Leste. *Review of International Studies*, 38(4), 735-761. <http://dx.doi.org/10.1017/S0260210511000787>
- Wallis, J., & Richmond, O. (2019). From constructivist to critical engagements with peacebuilding: Implications for hybrid peace. In *Hybridity in peacebuilding and development* (1st ed., pp. 24). Routledge.
- Williams Jr, R. E., & Caldwell, D. (2006). Jus Post Bellum: Just War Theory and the Principles of Just Peace. *International Studies Perspectives*, 7(4), 309-320.
- Wu, J. (2023). The rise of South Africa's peace diplomacy practice in the post-apartheid era—from the aspect of niche diplomacy, 320-328.
- Zarif, J. (2020). Iran's Foreign Policy After the Nuclear Deal: Ideology vs. Pragmatism. *International Journal of Contemporary Iranian Studies*, 5(1), 25-42.

COPYRIGHTS

©2023 by the University of Tehran. Published by the University of Tehran Press. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

